

Kőröshegy

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYV

TARTALOMJEGYZÉK

1. Bevezetés 3
2. Kőröshegy bemutatása 8
3. Örökségünk 12
4. Eltérő karakterű településrészek 14
5. Építészeti útmutató 15
 - Magasság*
 - Tetőhajlásszög*
 - Tetőforma*
 - Telepítés*
 - Anyaghasználat és színek*
 - Terepalakítás*
 - Kerítések*
 - Kertek*
 - Erkélyek, tornácok*
 - Ajtók, ablakok*
 - Homlokzatképzésre*
 - Részletek*
 - Sajátos építmények*
 - Napkollektor, napelem*
 - Klimaberendezés*
6. Mai példák 28
7. Utcák, terek 31
8. Hirdetések, reklámtáblák 34
9. Impresszum 35

BEVEZETÉS

Sokat elárul rólunk, milyen környezetben élünk. Milyenre formáljuk azt, miként tartjuk fenn.

Mindig is így volt ez. Elődeink, gazdag építészeti örökséget hagyva ránk bizonyították igényességüket. A szép épített környezet nap, mint nap örömmel szolgál, léleknedvesítő, mintát ad a jövő nemzedéknek.

Hogyan sikerülhet megőrizni az építészeti örökségre épülő hangulatot, arányokat?

A változó jogszabályi környezetben, most rajtunk a sor. Maradandót alkotva hozzátenni az örökséghez úgy, hogy közben az értékteremtés az értékmegőrzéssel kéz a kézben járjon. Erőteljes, alkotó jelenlétünk az elődök munkájának tiszteletén alapuljon. Másképp mi magunk hogyan is várhatnánk tiszteletet az utódoktól?

A település most arculati kézikönyvet készít.

Magának.

A kézikönyvben meghatározzuk - a település építészettörténeti múltján keresztül bemutatjuk - településünk jellemző, a jövőbeni tervek készítésének alapjául szolgáló arculatát.

Ebből levezetve az arculati kézikönyv ajánlásokat tesz az építetők, tervezők számára az illeszkedés mikéntjére, s teszi mindezt polgárai, alkotó építései, minden településszerető összefogásával. Közösen formáljuk az írást, hogy közösen formálhassuk a térbe álmódott jövőt.

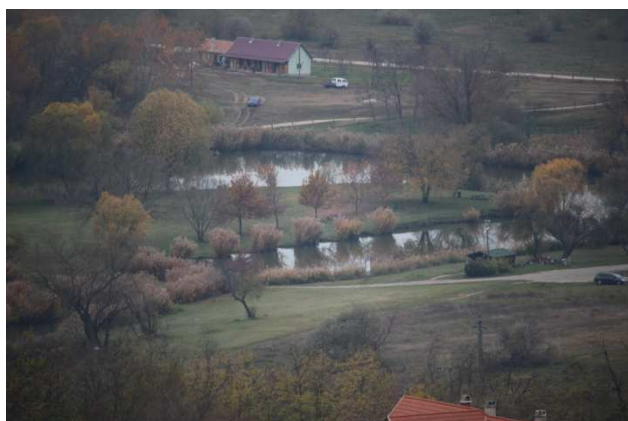
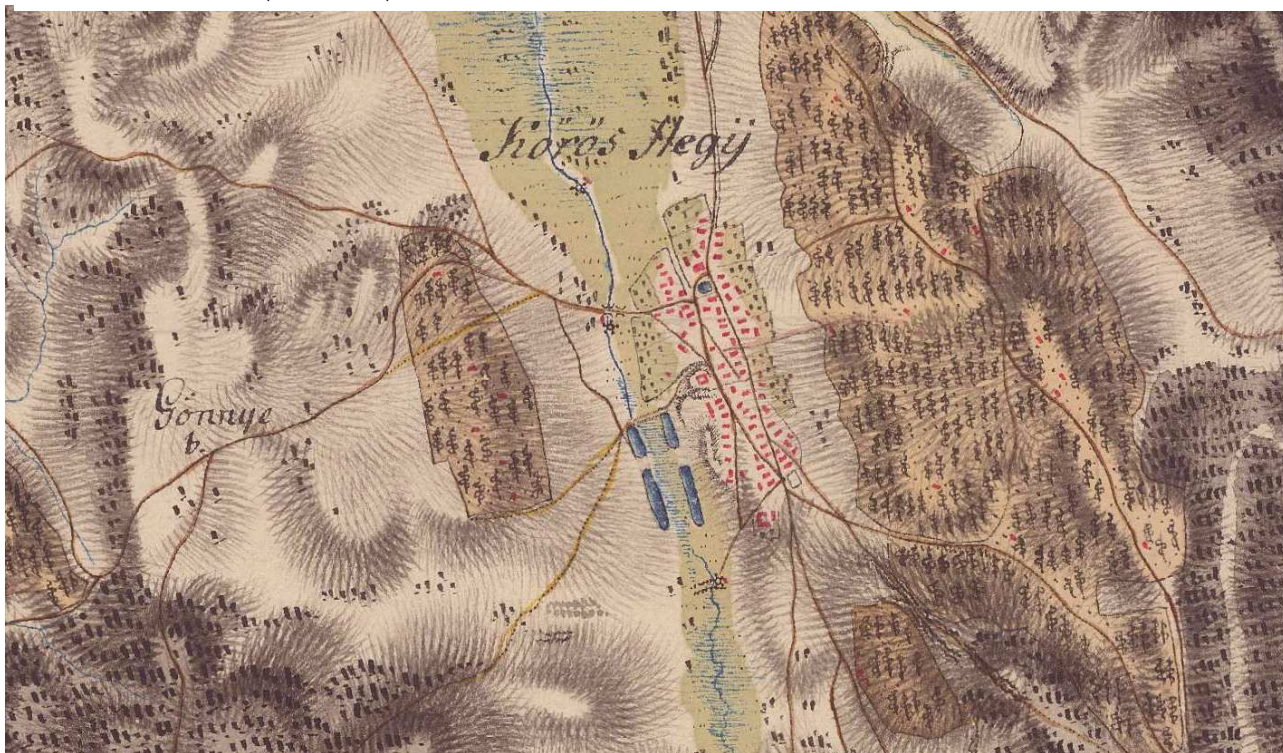
KÖRÖSHEGY BEMUTATÁSA

Köröshegy a Balaton déli partjától 3 km-re, egy völgyben fekszik. Mára összeépült Balatonföldvárrel a község nyugati végén, míg észak felé Szántód 1 km-re terül el a falu határától. Déli irányban Kereki a szomszédos település 5 km távolságra fekszik. Köröshegy és környéke a Somogy-Tolnai dombvidékhez tartozik, közelebről a Külső-Somogyi dombtság egyik völgye a Köröshegyi-völgy. Keleteti oldalán a Malom-árok teraszához alkalmazkodva a Balatonföldvár-Andocsi-hát, a Balaton-árok, a Jaba és a Kis-Koppány tábladarab közt helyezkedik el. Hossza: kb. 15 km, átlagos szélessége: 300-400 m. Tengerszint feletti magassága: 106 m-312 m (Gyugy-tető) közötti..

Mindazoknak, akik először járnak erre, a lankás dombok szőlői, pincéi tűnnek fel először, melyek körülölelik falunkat. Régi templomaink, melyeknek tornyai felkiáltójelként parancsolnak tiszteletet, sok-sok nemzedéknek adtak már hitet, megnyugvást, vigasztalást, erőt és reményt.

Első Katonai Felmérés (1782-1785)

A település legnagyobb valószínűség szerint a kőrösfáról kapta nevét. A -hegy utótag Somogyban csak dombot jelent. Kőröshegyet félkörben dombok veszik körül.

A Kőrös név, Darnay Kajetán szerint, "szittyá" király neve volt, kinek országa Ázsiában terült el.

Meg kell említenünk, hogy eddig ismeretlen latin nyelvű kézirat, mely a plébánia anyakönyvéből került elő, még két nevet említi Kőröshegynek. A szövegből az is kiderül, hogy a kéziratot Tikos István, az akkori plébános 1819 és 1821 között írta. Ebben az írásban Tikos Kőröshegyet "Keren"-nek és Kereszthegy-nek is nevezi. Ez utóbbi név Lipszky-nél és Oláh Miklós, esztergomi érsek írásában is (1536) előfordul.

A Kőröshegyi-völgy hossza kb. 15 km, átlagos szélessége 300-400 m. Az 1055-ös tihanyi alapítólevél a "Keuristuie" felé vezető nagy utat, a "via magnát" említi. A tihanyi alapítólevélben szereplő "Keuristue" megnevezés nem Kőröshegy, hanem a Kőrös folyó neve. Kőröshegy neve kőrösfákkal benőtt magaslatra utal. A falu neve 1082-ben "Keurushyg" alakban fordult elő először írott formában. 1082-ben a veszprémi káptalan birtoka volt egy kőröshegyi praedium, majorság. Nagyobb birtoka volt Kőröshegyen a pannonthalmi apátságnak is. Az Árpád-kori Kőröshegy falu a régi római út, a "via magna" vonalán települt, ott, ahol a mai község is áll. A faluban a bencések építettek kápolnát 1083-ban a "capella S. Martini in Keurishig", azaz a Szent Márton kápolna a bencések tulajdonában volt.

Kőröshegy mezővárosi virágzását bizonyítja, hogy a XV. Század második felében megtelepedtek itt az obszerváns ferencesek. Magyarországon ebben az időben a városias élet fokmérője a koldulórendek jelenléte.

A XVIII. század közepi egyházlátogatási jegyzőkönyv szerint a kolostor temploma romos volt, abban néhány év óta az andocsi ferencesek miséznek.

Az egykori ferences kolostor templomát 1757-ben gróf Széchenyi Antal állíttatta helyre. Azóta ez a község r. k. plébániatemploma.

A kolostor épületei három oldalról nyitott udvart vehettek körül, az udvar közepén kút állott. Érdekes módon a kút eredeti, későgótikus kő kávéja ma is eredeti helyén áll, csak a káva fedlapját pótolták cementtel.

1416 és 1536 között a pannonhalmi apátságnak voltak Kőröshegyen részbirtokai.

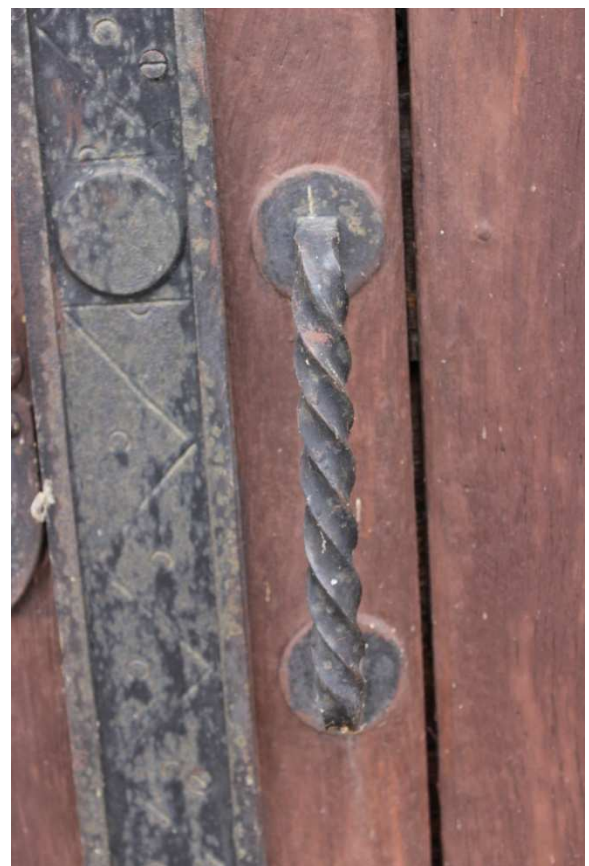
Az 1532-es Pekri-féle gyűjtogatás után helyreállított kolostorban 1535 elején még 12 ferences élt Héderhelyi András gvardián vezetésével.

1536-ban Kőröshegyen a szentmártoni apátságnak 1 adófizető telkét írták össze.

1572-ben a kőröshegyiek az elnéptelenedett Szántód határában szőlőket, földeket műveltek. 1582-ben a tihanyi vár Szántód Kőröshegygel érintkező részén allódiomot, majorságot tartott fenn, amit a kőröshegyiek műveltek. A terményeket is ők hordták át Tihanyba.

1677-ben Széchenyi György kalocsai érsek nyerte királyi adományul Kőröshegyet. A második világháború végéig a Széchenyi család volt Kőröshegy földesura.

A protestánsok által 1671-ben épített fa templomot a török 1683-ban égette fel. 1683-ban a szultáni török haderő sikertelenül ostromolta Bécset, majd szétverve menekült a falak alól. A császári csapatok és a lengyel király katonái üldözték a törököket. Ezzel az eseménnyel kapcsolható össze a kőröshegyi templom felégetése.

A kőröshegyi templom, illetve kápolna a pannonhalmi apátság birtokaként szerepel "capella S. Martini in Keurisyg". II. Paschalis pápa 1102. évi oklevele már nem kápolnaként, hanem egyházként sorolja fel Kőröshegyet. III. Ince pápa 1215-ben Somogy megye egy részét, így a kőröshegyi egyházat is anyagi dolgokban a pannonhalmi főapátnak, egyházi dolgokban a veszprémi püspöknek rendelte alá. Az apát a kőröshegyi Szent Márton egyház jövedelmét (1226) a monostor világitására és Isten háza díszítésére rendelte. A tizedek negyedét minden faluban a templom fenntartója, huszadát pedig a király embere kapta, míg csak II. András Somogy megye tizedeinek huszadát el nem ajándékozta a székesfehérvári káptalannak, és ennek kedvéért, a tizedmentesség fejében IV. Béla át nem ruházta a pannonhalmi apátságra. IV. Béla Albeus mestert (esztergomi kanonok, nyitrai főesperes) bízta meg, hogy írja össze a szentmártoni apátság birtokait, népeit és tartozásait. Az összeírás 1237-1240 közötti állapotokat tükrözi. Az összeírásból megismerjük a pannonhalmi apátság birtokait, jobbágyságait név szerint is. A jobbágyságok nevei Kőröshegyen /Keurushegy) Albeus szerint: Szerda (Scerda), Gergely, Pósa, kik rokonaikkal, a gyermekeken és az ifjakon kívül, 12 mansiót tesznek. Itt szolgál Pétörd (Pentre) és Szombat (Zombath). 1237-ben Unicus pap, a kőröshegyi Árpás fia, a faluban lévő birtokát, házát, két hold vásárolt földjét halála után a Szent Márton egyháznak adományozta. 1233-ban a kőröshegyi anyaegyházhoz tartozott Szárszó falu, ahol a veszprémi püspök építtetett kápolnát. Mivel a falu továbbra is a kőröshegyi plébániához tartozott, a tizedet a quarta fabricával együtt az apátság szedte. A tatárpusztítás után alig telt el pár év, és a veszprémi püspök a pannonhalmi szentmártoni apátot és konventjét IV. Ince pápánál azért panasolta be, mert az ő joghatósága alá tartozó kápolna közül többet felgyújtottak és tönkretettek, az ő alatta álló papokat a világi bíróság elé idéztek. Akik önként nem mentek, azokat erőszakkal elfogták, és lóhoz kötve hurcolták a bíróság elé. Az Udvozítőről nevezett tardi és a Szent Márton tiszteletére avatott kőröshegyi egyházat és még több kápolnát is az igazság ellenére kezeik között tartottak, és több egyházat az ő egyházmegyéjében engedélye nélkül építettek. A somogyi főesperes és a pannonhalmi szentmártoni apát még a 15. Század elején is perben álltak a kőröshegyi ügy miatt. 1272-ben az ábrahámci cisztercia apátság Moys (Majs) nádortól kapott birtokokat Kőröshegyen. Az esztergomszigeti apácáknak 1338-ban és 1373-ban is voltak itt és a környéken birtokaik (13). Az a körülmény, hogy 1376-ban Kőröshegyen Jánossal, a pannonhalmi apátság jószágkormányzójának (provisor) nevével találkozunk, világosan mutatja, hogy megmaradt az apátság birtokában a somogyi jószágkezelés központja, tehát Kőröshegyen ekkor jószágkormányzósági székhely működött. Nem szeretném azt a látszatot kelteni, hogy Kőröshegynek csak egyházi birtokosai voltak. 1386-ban Mária királynő birtokai közt is szerepel, majd királyi birtok. Zsigmond király, a délvidéki hadjárat és az első török háborúk után, bőkezűen jutalmazta azokat a főurakat, akik a harcban kitűntek. Ekkor nyerte adományul 1396-ban a Pécznembeli Marczali Miklós testvéreivel együtt Fejérvő várát összes tartozékaival. Ezek közül Kőröshegy mezővárost vámjával, vásárjogával és egyéb városi kiváltságaival együtt.

ÖRÖKSÉGÜNK

Valóban fontos a lelki/szellemi és tárgyi örökségünk, fontos, hogy kötődjünk a tájhoz, szeressük településünket, közösségünket. Ezért célunk és feladatunk, hogy a jelen jól megférjen a múlttal és abból építkezzen.

Kőröshegy település gazdag az építészeti értékeit tekintve, melyek között számos országos védelem alatt álló és számos helyi védelem alatt álló, vagy arra érdemes épületet, objektumot találunk.

Műemlékek

A település épített környezetének legjelentősebb elemei a műemlékek, amelyek mindegyike belterületen található.

Lakóház (Petőfi Sándor utca 65.), R. k. templom (címlapon), Ref. templom, Széchenyi-kastély, Lakóház (Petőfi Sándor utca 92.)

Széchenyi-kastély

lakóház (Petőfi Sándor utca 65.)

Ref. templom

Helyi értékeink

A műemlékeken kívül Kőröshegy számos helyi védelemre érdemes építménnyel rendelkezik. A helyi értékek a belterületi találhatók. Ezen objektumokat örökségvédelmi hatástanulmány mutatja be, amelyek közt találunk, hősi emlékművet, keresztet.

A helyi értékű kereszt a címlapon látható.

Hősi emlékmű

ELTÉRŐ KARAKTERŰ TELEPÜLÉSRESZEK

A község középvonalán halad át a Séd patak, amely a Balatonba ömlik. Ennek két oldalán helyezkedik el a község beépített területe, amely mögött keleti és nyugati irányban a szőlőhegyek domborulnak a táj ősi szőlő kultúráját, országos híru bortermelését igazolva. A Séd patak völgye rét és nádas területek, amelyet tájvédelmi előírások védenek. A település központjának műemlékei és a község védett épületei az épített környezet védelmét szolgálják. A teljes település tájképvédelmi terület. A települési területet egyféle karakter jellemzi. Itt az oldalhatáron álló egyszintes lakóépületek a jellemzőek.

ÉPÍTÉSZETI ÚTMUTATÓ

E fejezetben, valamint a „Mai példák bemutatása” című fejezetben bemutatott példák szemléletformáló jellegűek, amelyeknél az eredeti tömegalakítás, homlokzatképzés, épületrészletek tekintendők követendő, illetve az építészeti kialakítást ösztönző elemeknek, amelyek a tervezés kiindulási pontjául szolgálhatnak.

Magasság

A település utcáiban lévő házak közel azonos magassággal épültek. A meglévő épületek közé épülő új házak építésénél alapvető elvárás az utcaképbe illeszkedés, a homlokzatok magasságának, megjelenésének, nyílászáró kiosztásának környezetben kialakult hagyományok szerinti alakítása.

Tetőhajlásszög

További lapostetős vagy alacsony hajlásszögű tetőzettel kialakított fő épületek létesítése nem elfogadható a településen.

A településen a tetők hajlásszöge: 40°-45°. Jellemző az egyszerű nyeregtetős, tetőforma, az utcafronton ormfalas homlokzattal. Jellemző még az utcával párhuzamos gerincű kialakítás és a konytyolt tetőforma is.

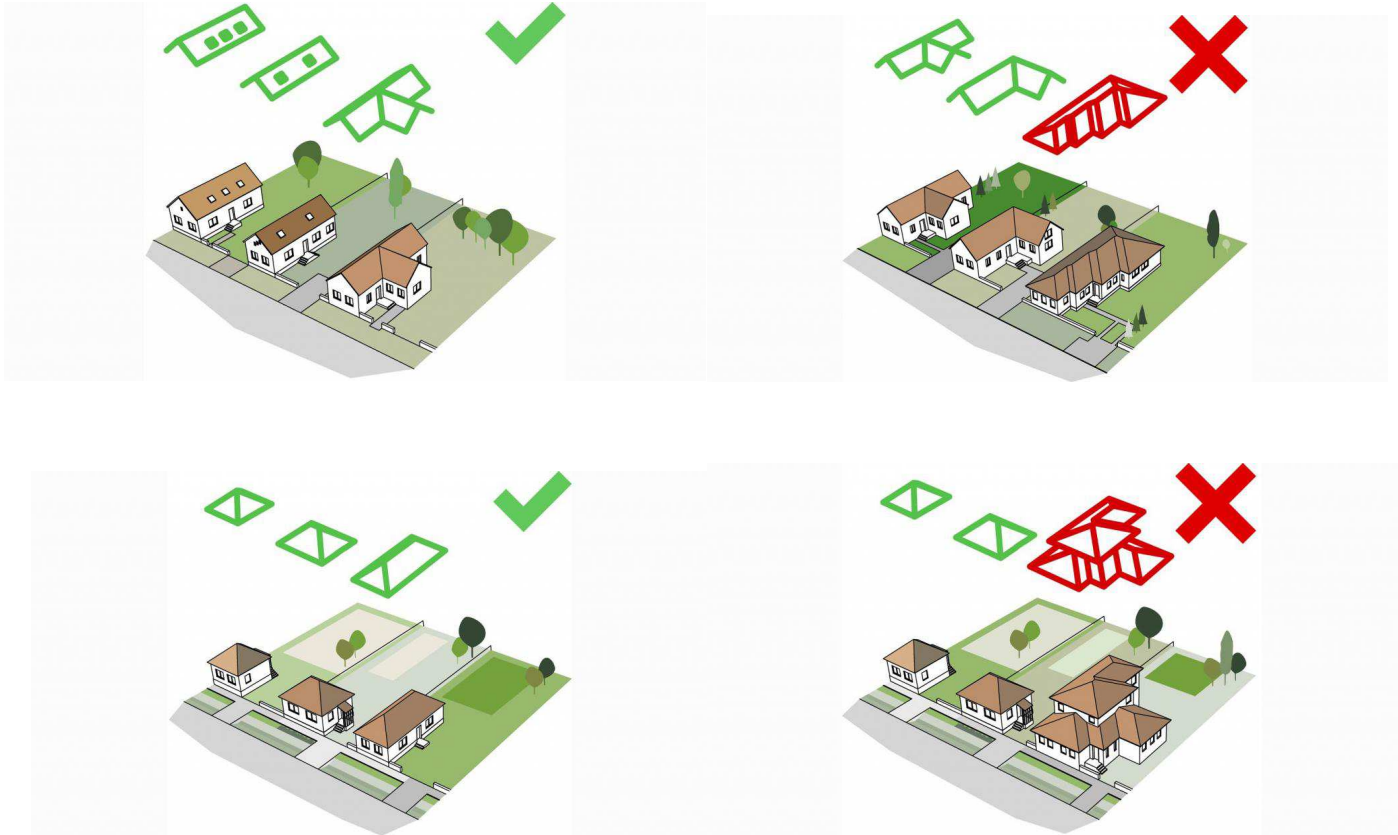
Új épület építésekor az egyszerű nyeregtetős, konytyolt kialakítás követendő, a jobb tájolás érdekében épített beforduló épületszárnyak esetében is.

Nem javasolt tetőfelépítmény, bonyolult tetőszerkezet, homlokzatból kinyúló előtető, alkalmazása.

TETŐFORMA

További lapostetős vagy alacsony hajlásszögű tetőzettel kialakított épületek létesítése nem elfogadható a településrészen. Javasolt az egyszerűbb tetőforma kialakítása. A tetősíkból kiugró tetőfelépítmények kerülendők.

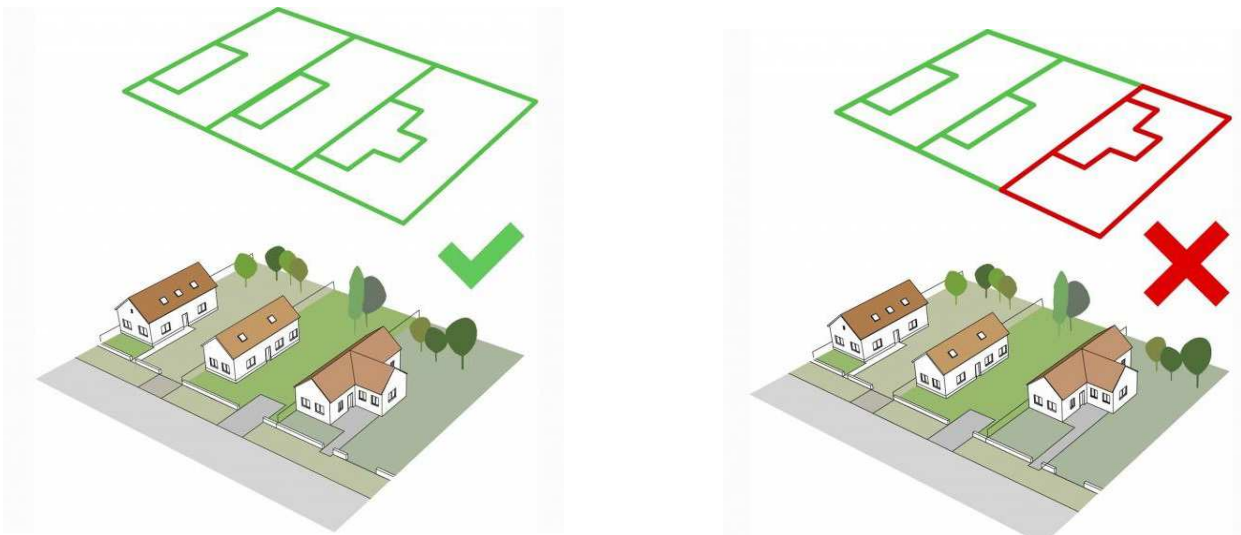
TELEP ÍTÉS

A terület utcái részben már kialakultak, részben még beépítetlenek. A kialakult területen az épületek elhelyezése során javasolt a környezethez igazodni előkert, csurgó-távolság tekintetében.

Újonnan beépítésre kerülő utcák esetében javasolt az új főépületet 5-6 méteres előkerttel, oldalsó telekhatárra helyezni utcával merőleges vagy párhuzamos tömegű telepítéssel illeszkedve a szomszédos adottságokhoz.

Nem elfogadható, ha egy ház az utca vonalától elforgatott rendszerbe van telepítve. A melléképítmények, kerti építmények telepítésére keskenyebb telekszélesség esetében elsősorban a hátsókertek alkalmasak.

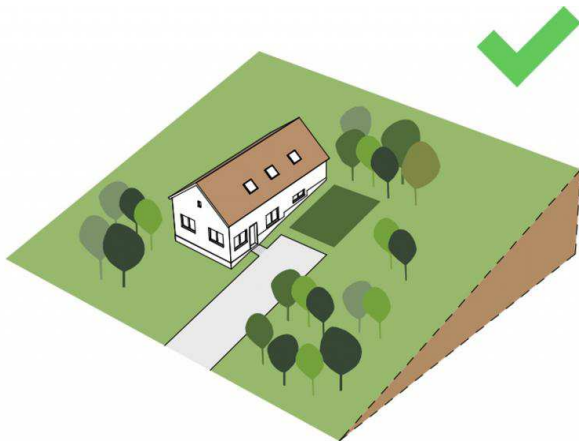
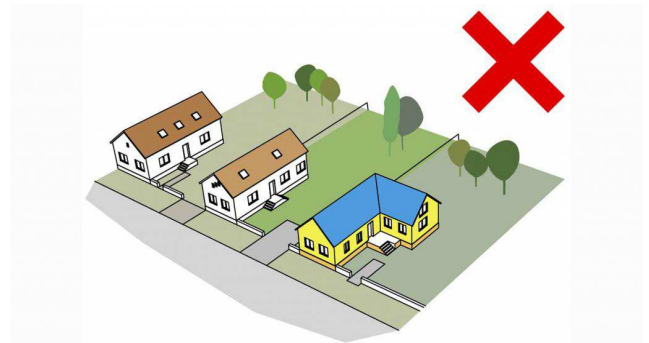
18-20 méternél szélesebb telek esetén - a minimális épületek közti távolság megtartása mellett - a főépület mellett is elhelyezhető 15 méteres előkerttel a melléképület.

ANYAGHASZNÁLAT és SZÍNEK

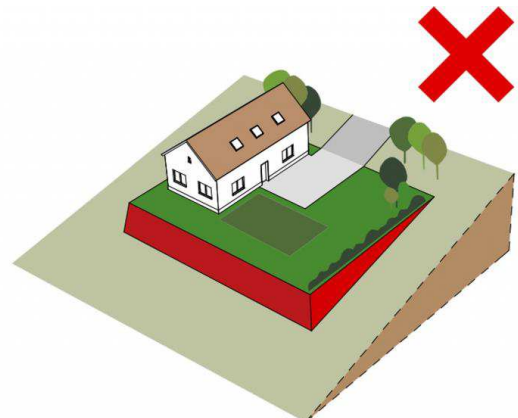
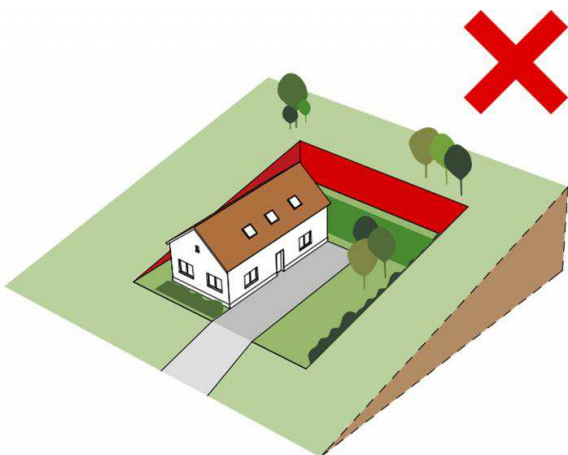
Jellemzően vakolt és festett felületű homlokzatokat találunk, tehát elsősorban ez a követendő. Azonban megjelenhet a nyerstégla felület, díszítő sávokban a kőburkolat, faburkolat is. A területen a látható anyag- és szín választék szempontjából széles a paletta. Színek tekintetében a harsány színek kerülendők, a pasztellszínek használata javasolt, az erős, sötét színeket pedig csak kis felületen, épületrészekben javasolt használni. Az épületek egységét javítja, ha a főépület, a melléképületek és a kerítés szín és anyaghasználatára az egységesség jellemző. 3-4 fajta színárnyaltnál egy ingatlan esetében többet ne használjunk. A túlszínezett épület hamar elveszíti érdekességét, és utána inkább zavaróan hat a környezetre!

Tetőhéjazat esetében a harsány színek használata kerülendő, egyébként a modern héjazati anyagok használata sem kizárt. Törekedjünk arra, hogy a főépületünk gondosan kiválasztott héjalása, anyaghasználatára színvilága a melléképítményekben is visszaköszödjön, ezáltal biztosítva egységes építészeti arculatot portánkon.

TEREPALAKÍTÁS

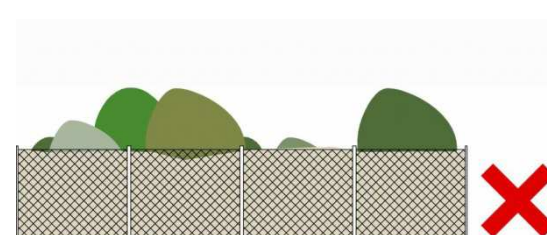
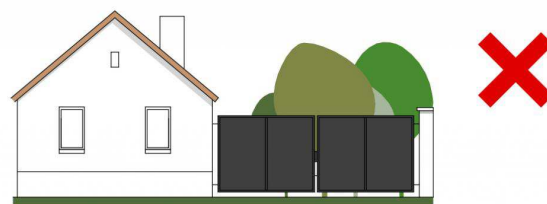
A szükségesnél nagyobb mértékű talajmunka (kiemelés, feltöltés) jelentős és felesleges költségtöbblettel jár, és örök sebet üt a tájban, csökkentve a saját és a szomszédos ingatlanok értékét is. Egy leleményes építész különböző eszközök (a szintek és a belmagasság meghatározásával, szinteltolással, jó térbeli elrendezéssel stb.) segítségével a táj megváltoztatása nélkül tudja a lejtős terepre illeszteni a házat. Ha az életformánktól idegen a hegyvidék, a táj átalakítása helyett javasolt sík terepen telket keresni!

KERÍTÉSEK

Javasolt az épület jellegéhez színben és anyagban illeszkedő kerítés létesítése, melyek során előnyben kell részesíteni a nyerstégla, a kovácsoltvas és a faanyagokat.

A kerítések 1,40 -1,50 méter magas, áttört jelleggel kerüljenek kialakításra.

KERTEK

A területen található udvarok, kertek az épületek rendeltetéséhez igazodóan kerültek kialakításra, így találunk köztük díszkerteket, parkosított felületeket, virágos kerteket közlekedésre, parkolásra használt burkolt felületeket.

Kerüljük a közterületen a falszerűen kialakított, az utcaképet eltüntető nagyméretű örökzöldek, fasorok ültetését.

Az előkertekben törekedni kell a díszkertek igényes kialakítására és gondozására. A fajválasztásnál elsősorban az alacsony vagy közepes növésű egyedeket kell előnyben részesíteni. Kerülendő a nagy, 4-5 méternél magasabbra növő. Előnyben kell részesíteni az őshonos fajokat. Örökzöld fajok domináns elemként ne jelenjenek meg.

Az elő- és oldalkertben kerülendők az utólag elhelyezendő építmények (tárolók), fóliasátrak elhelyezése. A gyalogos és gépkocsik számára kialakítandó burkolt közlekedő felületek esetében törekedni kell a nagyságuk minimalizálására, a felületük igényes kialakítására.

Kerülendő az indokolatlan tereprendezés.

AJTÓK ABLAKOK

A terület építészeti értéket is képviselő épületein osztott kialakítású, fa anyagú, szimmetrikusan elhelyezett ablakokat találunk. A beépítésre kerülő ablakok is legyenek kétszárnyúak, keskenyebb, hosszanti kialakítású, álló téglalap alakúak. Javasolt szélességük új építés esetén 0,9-1 m, magasságuk 1,5-1,7 m között alakuljon, anyaguk fa vagy fa hatású dekor fóliázott műanyag. Az árnyékolást fa zsalugáterrel, spalettával oldjuk meg. Ha ragaszkodunk a redőnyhöz azt lehetőleg fából és rejtett redőny szekrény kialakításával valósítsuk meg. Új épületek esetében is törekedni kell az ezekhez való igazodásra, a főhomlokzati nvilásrend harmóniáinak megeremtésére.

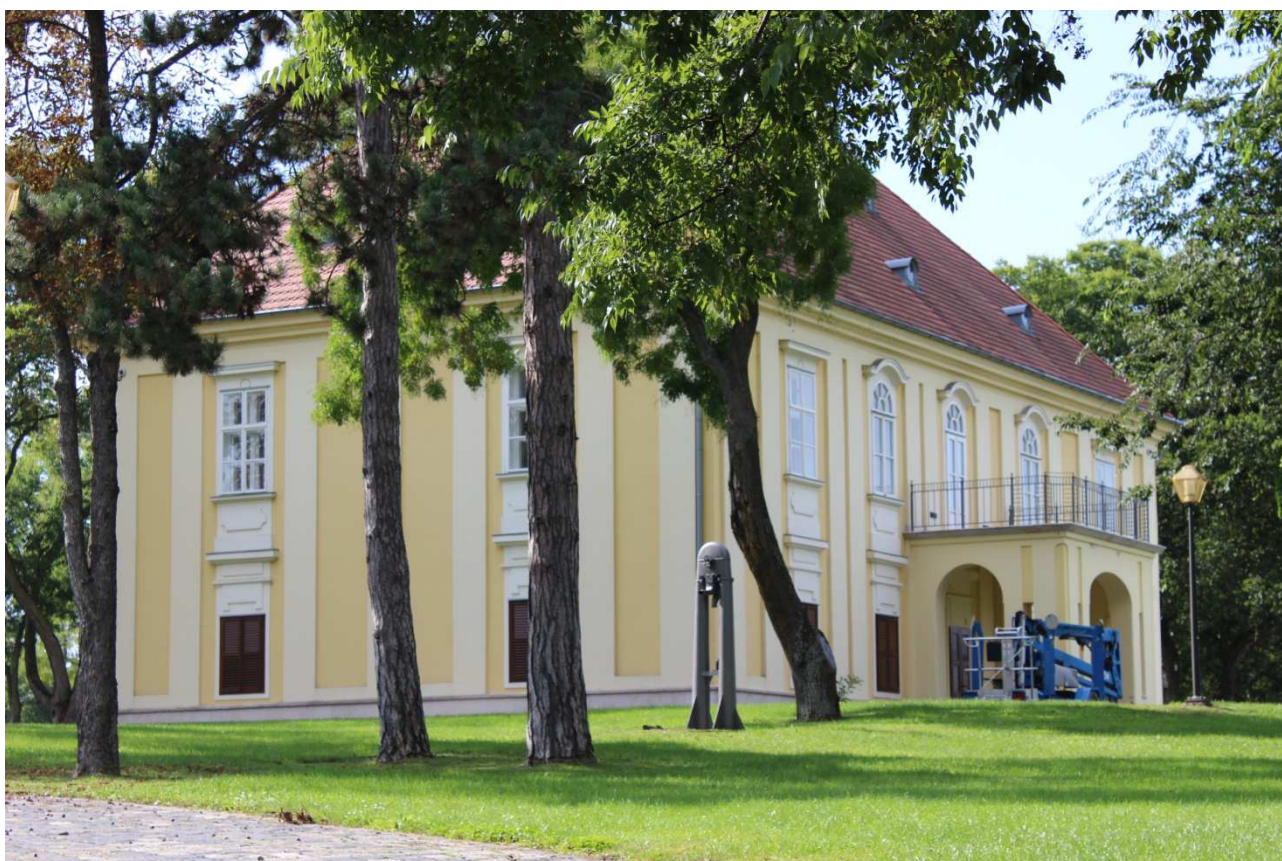

HOMLOKZATKÉPZÉS

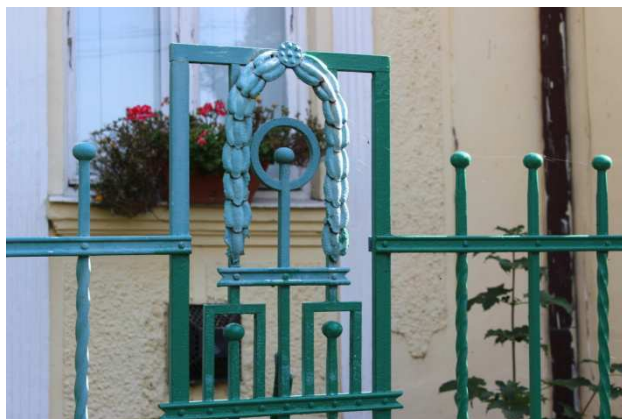
A homlokzatok tagolását elsősorban a lábazat kialakítása és a vakolati díszek adják. Javasolt kerülni a túlzott tagolást, illetve a tagolás nélküli homogén falfelületek túlzott méretű használatát.

RÉSZLETEK

Az épületek megjelenését nagyban befolyásolja egy-egy díszítő elem, például vakolati dísz, faragott széldeszka vagy bejárati ajtó, egy művesen megmunkált kopogtató vagy kilincs, igényesen kialakított kerítése elem, stb. Azonban óvakodni kell ezek túlzott mértékű használatától is.

SAJÁTOS ÉPÍTMÉNYEK

Új adótoronyot, illetve a teljes települést ellátását biztosító felszíni energiaellátási építményeket elhelyezni belterületen, illetve településképi szempontból kiemelten kezelendő területen ne lehessen. Egyéb területen is javasolt meglévő építményeket igénybe venni erre a célra, vagy új funkcióval pl. kilátó létesítésével összekötni.

NAPKOLLEKTOR, NAPELEM

Napelemek telepítésekről a megfelelő tájolás mellett szempont kell legyen, hogy az épületet ne „nyomjuk” el a napelemek hatalmas tábláival. Ennek egyik jó megoldása, ha nem a főépületre, hanem utcáról kevésbé látható épületszárnyra helyezzük.

KLÍMABERENDEZÉS

A klímaberendezés kültéri egységeinek elhelyezésére ne az utcai homlokzatot használjuk! Kevésbé hangsúlyos, takart helyet használjunk.

MAI PÉLDÁK

A jó példák szemléletformáló jellegűek. Cél a jellegzetes épületek, épületrészek, építmények bemutatása példákon keresztül, amelyek egy épület átalakításánál, felújításánál, vagy új épület létesítésénél hangulatokban, megjelenésükben, anyaghasználatukban kiindulási alapot képezhetnek a tervezésnél.

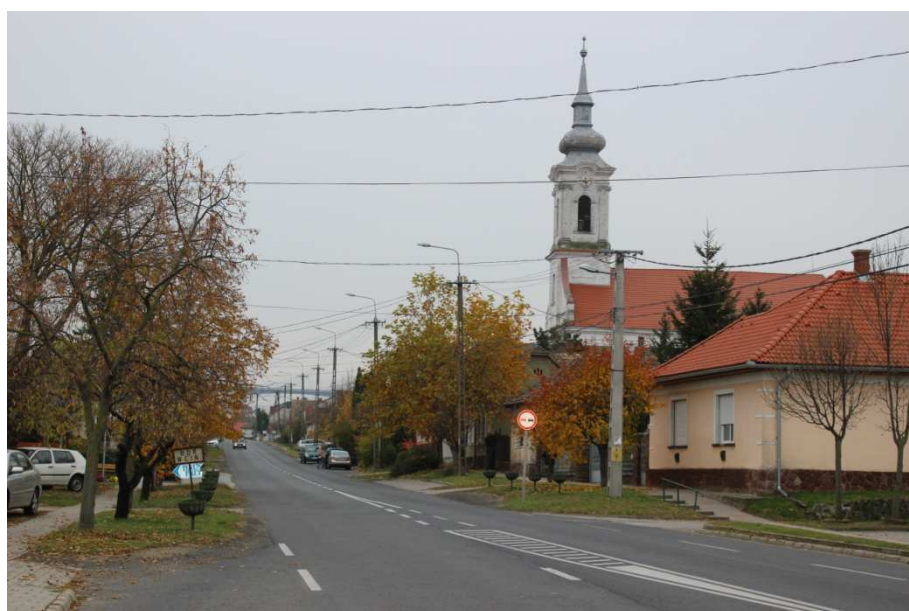

UTCÁK, TEREK

A rendezettség érzetét segíti, ha a különböző felületeket (járda, út, parkoló, zöldfelület) határozott vonalak, például szegélykövek, burkolatváltások választják el egymástól. Ezek a vonalas elemek vezetik a tekintetet és tagolják a közterületeket ezért harmonikus kialakításukra kiemelt figyelmet kell fordítani. Elsődlegesen a közterületek minősége határozza meg a Kőröshegyen megforduló településünkről kialakított képét. Fontos, hogy csak a környezet arculatához illeszkedő közterületi tájékoztató és információs táblák, utcabútorok és egyéb köztárgyak létesüljenek.

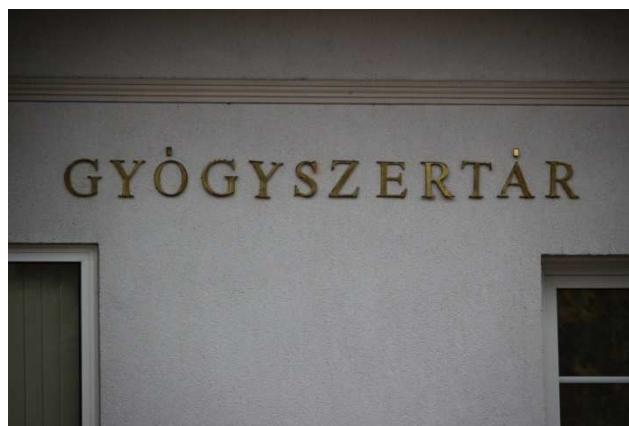

HIRDETÉSEK, REKLÁMTÁBLÁK

Az épületek funkcióját meghatározó feliratok, cégérek a homlokzatok, a közterületek karakteres elemei. Kialakításuknak tükröznie kell a szolgáltatás jellegét, alkalmazkodnia kell - színben és formában - az épület megjelenéséhez és illeszkednie kell a környezethez, különösen védett terület esetén.

IMPRESSZUM

KŐRÖSHEGY KÖZSÉG ÖNKORMÁNYZATA

<http://www.koroshegy.hu/>

onkormanyzat@koroshegy.hu

8617 Kőröshegy, Petőfi Sándor utca 71.

Telefon: +3684340011

Polgármester: Marczali Tamás

polgarmester emailcíme: polgarmester@koroshegy.hu

Főpítész: Kadlicskó Krisztián

SZERKESZTETTE: Kadlicskó Krisztián

FOTÓ: Kadlicskó Krisztián

Kőröshegy, 2017. november 7.

A kiadványban felhasználásra kerültek egyes elemek a Lechner Tudásközpont Területi, Építészeti és informatikai Nonprofit Kft. ábragyűjteményéből.

A kiadványban felhasználásra kerültek a <http://mapire.eu> honlapon közzé tett történelmi térképek.